

imenovati pitalno rejo v ožjem pomenu te besede. Tretji gospodar se pa lahko ukvarja z rejo takozvanih pršutnikov.

Pršutniki so komaj na pol ali pa toliko ne dorasli, kakor pitani pa ne še dopitani prešiči. Oni so pač dobro mesnati, pa ne špehnati, tako da se zamore njih rejo in njih pitanje bolje po pravici pitanje na meso kakor pa pitanje na mast imenovati. V najnovejšem času pričela se je pa tudi reja pršutnikov ponavljati. Proda se jih — kakor skušnja na vsakem sejmu uči — veliko lažje in kakor skušnja na vsakem sejmu uči — v primeri s popolnoma dopitanimi prešiči — tudi veliko dražje, kakor poslednje. Zahteva se pa bele, torej angleške, ali vsaj s temi križane pršutnike; za črni trgovci ne marajo.

Kako prava da je ta reja pršutnikov ali reja nedoraslih prešičev le na meso pitanih, je lahko umevno, ako se zve, da so oni na našem najpoglavitnejšem trgu, na Dunaju, najbolj zahtevani, skozi celo leto zahtevani in najbolje plačani. Povdarjati pa moramo še enkrat, da se zahteva na Dunaju le bele angleške prešiče ali pa bele križance, kateri so za to rejo tudi pri sicer jednaki krmi vedno veliko bolj mesnati kakor pa domači. Kako prava, gospodarsko opravičena, da je reja pršutnikov, postane še umevnejše, ako se pomisli, da je mogoče v tistem času, kateri je potreben za dopitanje doraslega prešiča na mast, pršutnika dvakrat, da še celo trikrat na meso dopitati, ter ga prodati. To je pa mogoče vsled tega, ker se zahteva na Dunaju le 25 do 30 ali k večjemu 70 do 90 kilogramov težke pršutnike. To težo doseže se prav lahko s pravo pasmo v treh oziroma v šestih mesecih, med tem, ko potrebuje dopitanje doraslega na mast pitanega prešiča celo leto pa tudi še več.

Računajmo, da doseže celo leto na mast pitani prešič 170 kg. Prodan po 34 kr. znese to 57 gld. 80 kr. Ker se pa v teku leta lahko dva pršutnika doredi, udobi se za obadva res, da le 47 gld. 60 kr., torej 10 gld. 20 kr. manj, kakor za popolnoma na mast opitanega, leto starega prešiča. A zato se mora tudi računati, da je pršutnik le polovico tiste hrane potreboval, kakor popolnoma na mast dopitani, leto stari prešič.

Pomisliti gre pa tudi, da je pri reji pršutnikov denarni promet za polovico hitrejši, riziko za mogoče nesreče pa veliko manjši. Vse to pa, torej veliko manjša potreba krme, veliko manjša postrežba, hitrejši denarni obrat, za polovico manjši riziko za mogočo nesrečo. Vse to doprinaša k temu, da se reja pršutnikov bolje izplača, kakor pa reja popolnoma doraščenih ter na mast dopitanih prešičev. Zato smatramo to za napredek v naši domači prešičoreji, da so se po nekaterih krajih že polotili reje pršutnikov, in želeti je le, da bi se še bolj razširila.

D. N.

Poučni in zabavni del.

Kongres proti opojnim pijačam.

Te dni se je vršil na Dunaju kongres proti alkoholizmu, ter so se v ta namen sestavili odbori, ki so poskrbeli vse potrebno, kako bi ta kongres uspel čim lepše. Profesor M. Gruber je imel tudi predavanje v seji spodnjeavstrijskega deželnega odbora za pripravo kongresa. Tu hočemo navesti iz njegovega govora le par najznačilnejših stvari in najvažnejših podatkov.

Uprav strašno v naši neprestani borbi za obstanek življenja je, da, ko smo se komaj ubranili enega sovražnika, se nam bliža že drugi, še hujši. Z veliko muko in trudom se nam je posrečilo iznajti sredstva zoper nekatere nevarnosti za zdravje, da nalezljive bolezni vsaj nekoliko izgubijo od svoje strahote, in že nam preti novo zlo, ki hoče vse uničiti, a to novo zlo je alkoholizem.

Ne moremo sicer reči, da je alkoholizem popolnoma novo zlo; ker ako se ozremo nazaj v zgodovino narodov, vidimo, da so ljudje že zdavna pripravljali razne opojne pijače. Za gotovo lahko trdimo, da je v vsaki dobi propadlo mnogo ljudstva od pijače, in več stoletij sem moramo opazovati, kako celi narodi propadajo vsled preobilega pitja žganih pijač.

A kljub temu, da preti občna nevarnost gospodarskemu stanju in celo sposobnosti za življenje celih kulturnih narodov, se alkoholizem baš dandanes širi nepojmljivo. Obrt in trgovina, narast mest, olajšave v prometu, večja gospodarska in ljudska sloboda, na kratko vse ono, kar štejemo med naše najvažnejše pridobitve, postaja tukaj zlo. Prodaja in uživanje opojnih pijač raste neizmerno ter se širi čim dalje bolj. Prej se je samo pilo ob nedeljah in praznikih, dandanes vsaki dan; prej se je človek napil redkokedaj, sedaj pogosto; prej so pili samo bogatejši, sedaj vsi sloji naroda; prej samo moški, sedaj tudi žene in otroci. Poleg domačih vin se uvažajo tudi tuja, zlasti laška, poleg naravnih vin se pijejo tudi ponarejena.

Pripravljanje piva in žganja imajo v svojih rokah veleobratniki in izključno v njihovi službi so neštivilna polja in njive, kjer se pridobiva velika množina ječmena in krompirja, ki se troši za pripravljanje onih pijač. Leta 1865. se je popilo v celi avstro-ogerski monarhiji 8.3 milijone hektolitrov piva, l. 1892/93. v sami Avstriji okrog 15.5 milijonov hektolitrov. Od l. 1883. do 1893. je poskočila množina popite pijače za 37 odstotkov, a od tedaj je šlo še strastnejše dalje. Od l. 1880. do 1893. so zrasli potroški žganja od 61.6 milijonov litrov na 105.6 milijonov litrov alkohola, torej za 82 odstotkov. Leta 1893. je prišlo na vsako osebo 9 litrov žganja, 18.9 litrov vina in 63.5 litrov piva. Ako vzamemo najnižje cene, vidimo, da je že tedaj avstrijsko prebivalstvo izdalo za opojne pijače najmanj 1200 do 1400 milijonov kron. Od tedaj pa je postajalo še vedno hujše. A naj-

žalostnejše je to, da se od leta do leta ogromni kapitali za te obrti investirajo; od uspevanja teh obrti, od procvita teh trgovin postaja odvisna gospodarska usoda vedno obilnejših slojev, da celo država je vedno bolj odvisna od tega.

O škodljivosti alkohola, menimo, nam niti govoriti ni treba; to je priznано, da je alkohol izredno nevaren strup. Gre se samo za to, da ta resnica postane obče spoznanje. Poznano je nadalje, kako strašno kvari neprestani užitek večjih množin alkoholičnih pijač skoro brez izjeme vse organe, tako prebavne organe, srce, jetra, pljuča, najbolj pa živce. Po statistiki je dokazano, da je uživanje alkohola vzrok 60 do 80 odstotkov večjih zločinov, javnih nasilstev, zažigov, 10 do 40 odstotkov vseh samomorov, okrog 25 do 50 ali pa tudi več odstotkov vseh duševnih bolezni; istotako kakor žganje je škodljivo tudi pivo ali vino, in to v tem večji meri, čim več alkohola je v pijači. Za dokaz tega navesti je dovolj, da je od 340 pijancev, ki so v teku šestih let morali iskati zdravje v neki bolnišnici, 132 njih samo vsled zavživanja vina, sadnega mošta in piva došlo v ta žalostni položaj.

Treba je tudi vedeti, da poznajo zdravniki neko bolezen, ki nastane samo po uživanju piva, a po nobeni drugi opojni pijači, to je takozvano „pivsko srce, in da na tej bolezni v Monakovu, kjer so jo najprej opazili, približno vsak šestnajsti človek umrje.

Morda bo rekel kdo, da je to pretirano, kar smo povedali o škodljivosti prekomernega uživanja alkoholnih pijač; toda to je vse po strokovnjakih dokazano. Baš na kongresu na Dunaju pa so razpravljali tudi, v koliko je zmerno pitje opojnih pijač škodljivo.

Bil je v istini že skrajen čas vstati zoper to zlo naše dobe, ki je postalo jedno najsilnejših socijalnih vprašanj. Koliko bode kongres koristil svojemu namenu, bode pokazala bodočnost; upati pa je, da uspehi ne isostanejo.

Prepozno!

I.

Fric Vrbič je bil zaročen s Pretnerjevo Pavlino. Bil je pa tudi ponosen, vsaj Pavlina je bila najponižnejša Evina hčerka, mlada in lepa, no, smejala se pa tudi ni vsaki malenkosti, kakor marsikatera mladenka, ki ni imela od daleka tako lepih zob, kakor naša Pavlinka. Fric je bil uverjen, da ga bo osrečila Pavlina, vsaj se še nikdar ni izrazila nepovoljno o njem. No, res je bila dobrosrčna in ponižna, prav ljubka deklica.

Nekoč se sprehajata po vrtu; kar postane Fric in reče:

„Ti mi ne veruješ, Pavla“!

„O pač, vse Ti verujem. Kako pa moreš govoriti drugače, kakor misliš in čutiš“?

„Vender se mi zdiš tako hladna, tako mirno gledaš, Tvoje lice niti ne porudeči, niti ne pobledi. Všeč bi mi bilo, ako bi bila bolj razburjena, bolj — — —“!

„Vsaj bi tudi bila razburjena, ako bi dvomila o Tvoji ljubezni, ker Ti pa zaupam, čemu naj se pa razburjam“?

„Pa bodi“! reče Fric. Opazil je pa dobro, da se vede Pavlina res nekako hladnokrvno.

Fric Vrbič se je seznanil s Pavlino v L-skem gledališču, kamor je dohajala večkrat s svojo teto, gospo Pretnerjevo. V poletni sezoni je bivala Pavlina na deželi pri teti, blizu mesteca M. Predno ste torej odšli na deželo, določili so, da se ima vršiti poroka mladih zaročencev po enem letu, kadar se vrne Pavlin brat, nadporočnik pri topničarjih, tedaj bivajoč na Koroškem. Tudi brata je bilo treba vprašati pred poroko za svet. Pavlina ni imela roditeljev; umrli so ji, ko je štela jedva štirinajst let.

Vesel se je odpeljal nekega lepega dne Fric Vrbič proti M., da bi obiskal gospo Pretnerjevo, ali boljše rečeno: Pavlino. Še malo trenutkov — — in vlak je obstal na postaji v M. No, sedaj je bilo treba naročiti voznika, da se popelje do gospe Pretnerjeve. Fric je hodil samozavestno po peronu sem ter tja in čakal voznika. Na peronu je srečal dva gospoda, bila sta častnika. „Hi, hi, hi“! smejala se je prvi, „v vsem življenju nisem videl takega telebana“!

„Pravcati štor“, pristavi drugi.

Fric Vrbič je postal.

„Teleban“! tako je šepetal, „štor, koga-li mislita ta človečeta“?

„In vender, pomisli, ta neroda nerodna si domišlja, da dobi v zakon jedno najlepših deklic vse Kranjske“! dejal je mlajši, starejši se je pa smejala: „Oj, oj! ti tepec neumni“!

„Za Boga svetega, komu velja besedičenje, tega ne trpim“! sikne Fric Vrbič. „Pokazati vama hočem kukavici, da sem vaju čul“.

Zakašljal je tako glasno, da je odmevalo po peronu — in nehoté sta ga pogledala omenjena gospoda. Kar se jima približa redar in reče:

„Svetujem Vama, gospoda, da sta oprezna! Jeden najglasovitejših tržaških tatov se je pripeljal z jutranjim vlakom in se danes klata tu okoli“.

Fric Vrbič je bil poleg omenjenih dveh gospodov in redarja jedini človek na peronu. Naravno je bilo torej, da sta se prijatelja takoj ozrla po njem; ker je bil pa Fric lepo gosposko oblečen, zdel se jima ni sumljiv — in nadaljevala sta zabavo. Fric je pa dobro opazil njiju poglede. In sedaj je udrihal po redarju.

„Kedo sem pa jaz, da me ne svarite pred tatovi“? rekel je s sarkastičnim naglasom. „Zdi se mi“, je nadaljeval glasno, „da hodijo tatovi navadno paroma“ — strogo in zaničljivo pogledal mlada gospoda — „in vedno hočejo biti častniki“.

„No, no! Kakor vidim, so vam tatinske zvijače dobro znane“! reče redar, kateremu je presedalo grobo Fricevo besedičenje. „Vas torej ni treba svariti, ker jih itak sami poznate dovolj dobro“.